

Ante Birin *

Postupak javne dražbe u kasnosrednjovjekovnom Šibeniku **

Stjecanje vlasništva na javnoj dražbi poseban je (derivativni) način stjecanja vlasništva koji je, u većoj ili manjoj mjeri, reguliran u statutarnom zakonodavstvu dalmatinskih gradova. Institut javne dražbe pritom je najdetaljnije i najsustavnije obrađen u Zadarskom, odnosno Šibenskom i Paškom statutu, koji su nastali na temelju starije, nesačuvane redakcije Zadarskoga statuta iz 13. stoljeća. Usredotočivši se na statutarne odredbe iz *Knjige statuta, zakona i reformacija grada Šibenika* i upotpunjavajući ih podacima iz šibenskih bilježničkih spisa iz 15. stoljeća, u radu je dan cjelovit prikaz postupka javne dražbe u kasnosrednjovjekovnom Šibeniku.

Ključne riječi: Šibenik, Dalmacija, statutarno pravo, javna dražba, 15. stoljeće

Uvod

Statutarno pravo dalmatinskih gradova, koji su od sredine 13. stoljeća počeli donositi svoje prve gradske zakonike (statute), poznavalo je i reguliralo različite načine stjecanja vlasništva – od dosjelošći do kupoprodaje, darovanja i nasljeđivanja.¹ Osim navedenih, poseban način stjecanja vlasništva bila je dražba, koja

---

* Ante Birin, Hrvatski institut za povijest, Opatička 10, 10 000 Zagreb, Republika Hrvatska, E-mail adresa: ante.birin@gmail.com

** Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom *Topografija vlasti: istočnojadranski gradovi u srednjovjekovnim prostorima vlasti* (HRZZ IP-2019-04-2055, <http://topos.s11.novenaweb.info/hr/>).

¹ Ovisno o tome je li se vlasništvo stjecalo bez volje prijašnjega vlasnika, kao što je to slučaj s dosjelošću, ili pak s njegovim pristankom, kad je riječ o kupoprodaji, darovanju i nasljeđivanju, ovi se načini stjecanja vlasništva dijele na originarne i derivativne. Vidi: Lujo Margetić, *Srednjovjekovno hrvatsko pravo: stvarna prava* (Zagreb; Rijeka; Čakovec: Pravni fakultet u Zagrebu; Pravni fakultet u Rijeci, 1983), 79-90; Antun Cvitanić, „Stvarno pravo splitskog statuta iz 1312. godine”, u: *Iz dalmatinske pravne povijesti* (Split: Književni krug, 2002), 138-142.

„spada u kupoprodaju premda *sui generis*”.² Institut javne dražbe spominje se u statutima gotovo svih dalmatinskih gradova, iako ne u svima u jednakoj mjeri. U pojedinima se tako spominje samo u nekoliko slučajeva i tek posredno, u pojedinima nešto učestalije i neposrednije, a u pojedinima je, kao što ćemo vidjeti, institut javne dražbe vrlo detaljno i sustavno obrađen. U posljednju skupinu ubraja se *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*,³ čije statutarne odredbe o javnoj dražbi propisuju u kojim je slučajevima (ne)dopuštena prodaja na dražbi i kako izgleda tijekom samoga dražbenog postupka. No, u kolikoj je mjeri i je li uopće Šibenski statut, kako se to zapitala Nella Lonza u slučaju Dubrovačkoga statuta, s vremenom postao „okaminom, mrtvim slovom na papiru, ili je ostao živim izvorom po kojem se oblikovala pravna zbilja?”⁴ Odgovor na to pitanje moguće je pronaći u šibenskoj povijesnoj građi, prvenstveno u bilježničkim spisima, pri čemu ću se ovom prilikom, zbog ograničenosti prostora, zadržati na skromno sačuvanom fondu *ser* Indrika de Indrico (*Indricus de Indrico de Venetiis quondam magistri Oscugolini*), koji se sastoji od ukupno 38 sačuvanih brevijarija (zapisnika) javnih dražbi iz razdoblja od sredine travnja 1431. do 8. listopada 1434. godine.⁵ Zahvaljujući njima moguće je ne samo dobiti odgovor na rečeno pitanje o „životnosti” Šibenskoga statuta već i steći cjelovit uvid u sve detalje dražbenoga postupka te upotpuniti naše spoznaje o pojedinim pravno-proceduralnim aspektima postupka koji, na temelju podataka iz samoga statuta, ne bi potpuno odgovarali pravnoj zbilji.

² Antun Cvitanić, „Obvezno pravo splitskog statuta iz 1312. godine”, u: *Iz dalmatinske pravne povijesti*, 176.

³ Slavo Grubišić, ur., *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika* (dalje: *Šibenski statut*) (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1982).

⁴ Nella Lonza, „Dubrovački statut, temeljna sastavnica pravnog poretka i biljeg političkog identiteta”, u: *Statut grada Dubrovnika sastavljen godine 1272.* (dalje: *Dubrovački statut*), prir. i na hrvatski jezik prev. Ante Šoljić, Zdravko Šundrica i Ivo Veselić, uvodnu studiju napisala Nella Lonza (Dubrovnik: Državni arhiv u Dubrovniku, 2002), 32.

⁵ Ante Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis (1431.-1434.)”, *Povijesni prilozi* 32 (2013), br. 44: 91-154. S obzirom na to da se u službenom katalogu šibenskih bilježnika – čiji se fond od 2020. čuva u Državnom arhivu u Šibeniku (u koji je premješten iz Državnoga arhiva u Zadru) – kao i u dosadašnjem Arhivskom informacijskom sustavu (ARHINET), odnosno novom Hrvatskom arhivskom informacijskom sustavu (HAIS), rečeni bilježnik vodi kao *Indricus de Indricis*, u navedenome radu upotrebljavao sam taj oblik njegova imena. Kasnija arhivska istraživanja pokazala su, međutim, da se uz Indrikovo ime u pravilu navodi pridjevak *de Indrico*, a ne *de Indricis*, zbog čega smatram da je primjerenije i opravdanije rabiti taj pridjevak. Hrvatski arhivski informacijski sustav, pristup ostvaren 21. 2. 2022., <https://hais.arhiv.hr/HDA/trazilica?searchPhrase=indricus%20de%20indricis>.

Javna dražba u statutarnom pravu dalmatinskih gradova

Pitanje prodaje na javnoj dražbi najdetaljnije je i najsustavnije obrađeno u Zadarskom statutu, u kojemu su odredbe neposredno vezane uz tu temu uglavnom okupljene u jedinstvenu cjelinu naslova *Prodaja stvari i posjeda na dražbi; sigurnost kupca takvih stvari*, koja je obuhvaćala deset statutarnih odredbi (od gl. 31 do gl. 40) treće knjige statuta. Te su odredbe pritom detaljno regulirale niz pojedinosti vezanih uz sam institut dražbe, od određivanja čije se stvari uopće smiju prodavati na dražbi i opisa dražbenoga postupka (i za nekretnine i za pokretnine) do određivanja načina povrata ukradenih stvari prodanih na dražbi i načina prodaje broda u slučaju nesloge suvlasnika.⁶ Izvan te cjeline ostalo je tek nekoliko statutarnih odredbi – od kojih se jedna ponovno bavila pitanjem prodaje broda u slučaju svađe među ortacima,⁷ druga prodajom zaplijenjenih stvari na dražbi,⁸ a preostale dvije plaćom općinskoga rivira (rivarija) od stvari prodanih na dražbi⁹ – te jedanaest uredbi reformacija.¹⁰

Statutarne odredbe sadržajno najsličnije i opsegom najbliže istovjetnim odredbama Zadarskoga statuta nalaze se u *Knjizi statuta, zakona i reformacija grada Šibenika* te u *Statutu Paške općine*. Iako, za razliku od Zadarskoga statuta, nisu u jednoj tematskoj cjelini, ipak su okupljene na jednome mjestu, pa se odredbe neposredno posvećene temi javne dražbe nižu praktički jedna za drugom u IV. knjizi Šibenskoga statuta (gl. 46 i gl. 49-55),¹¹ odnosno u IV. knjizi Paškoga statuta (gl. 32, 34-41, 44).¹² Statutarne odredbe koje su ostale izvan ove cjeline, kad je riječ o Šibenskom statutu, regulirale su iznos plaće glasnika u slučajevima prodaje na javnoj dražbi,¹³ dražbenu prodaju „nedjeljivih” stvari (*res indivisibilis*)¹⁴ te kažnjavanje onih koji ne plate stvari ili daće kupljene na javnoj dražbi.¹⁵

⁶ Josip Kolanović, Mate Križman, prir., *Zadarski statut* (dalje: *Zadarski statut*) (Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, 1997), 277-289, knj. III, gl. 31-40.

⁷ *Zadarski statut*, 433, knj. IV, gl. 46.

⁸ *Zadarski statut*, 241-242, knj. II, gl. 134.

⁹ *Zadarski statut*, 121-123, knj. I, gl. 23-24.

¹⁰ *Zadarski statut*, 539-541, 565-573, Reformacije (dalje: Ref.), gl. 31, 67-76. Reformacije, odnosno „nove uredbe”, kako ih prevodi Mate Križman, donosilo je „Veliko vijeće grada Zadra nadopunjujući, pojašnjujući ili preinačujući postojeće odredbe Statuta odnosno dodajući Statutu nove uredbe radi tekućih potreba”. *Zadarski statut*, 521, bilj. 1.

¹¹ *Šibenski statut*, 134-139, knj. IV, gl. 46, 49-55. – O značaju gradskoga statuta kao izvora za urbanu povijest vidi: Danko Zelić, „Gradski statut kao izvor za povijest urbanog razvoja Šibenika”, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 19 (1995): 37-51.

¹² Dalibor Čepulo, ur., *Statut Paške općine* (dalje: *Paški statut*) (Pag: Matica hrvatska Pag; Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2001), 273, 275-281, 283-285, knj. IV, gl. 32, 34-41, 44.

¹³ *Šibenski statut*, 49, knj. I, gl. 28-29.

¹⁴ *Šibenski statut*, 128, knj. IV, gl. 30.

¹⁵ *Šibenski statut*, 196-197, knj. VI, gl. 89 i 91.

Istovjetnost šibenskih i paških statutarnih odredbi s onima zadarskim (tablica 1), odnosno „očita podudarnost ili sličnost (Paškoga statuta, op. a.) ponajviše sa Šibenskim, a onda i sa Zadarskim statutom, upućuje na postojanje prethodnog uzora”,¹⁶ pri čemu treba napomenuti da je u historiografiji općeprihvaćeno mišljenje da je nesačuvani Zadarski statut iz 13. stoljeća poslužio kao predložak Šibenskom statutu.¹⁷ Sličnosti između ta dva statuta još je davno uočio Ivan Lučić Lucius ustvrdivši da „iako se ne zna kada je (Zadarski statut, op. a.) sastavljen u današnjem obliku, ipak se vidi da se mnogi njegovi zakoni nalaze u cijelosti prepisani u šibenskom statutu”.¹⁸

Tablica 1. Usporedba dražbenih odredbi Zadarskoga, Šibenskoga i Paškoga statuta

ZADARSKI STATUT	ŠIBENSKI STATUT	PAŠKI STATUT
Knjiga / glava / naslov odredbe	Knjiga / glava / naslov odredbe	Knjiga / glava / naslov odredbe
III, 31 <i>U kojem je slučaju i kojom zgodom dopušteno svakomu da smije dati na dražbu svoja dobra</i>	-	-
-	IV, 46 <i>Nijedna prodaja na javnoj dražbi ne može se dosuditi strancu niti se o takvoj javnoj dražbi može sa strancem osnovati ili ugovoriti društvo</i>	IV, 32 <i>Ništa ponuđeno na općinskoj dražbi ne može se dodijeliti tuđincu niti se u svezi s takvom dražbom može s tuđincem osnovati ili ugovoriti ortaško društvo</i>
III, 32 <i>Svečani postupak koga se na dražbi bezuvjetno valja pridržavati kako bi kupac bio osiguran</i>	IV, 49 <i>O obdržavanju načina i reda pri vršenju javnih dražbi nekretnina</i>	IV, 34 <i>O načinu i redu koji treba poštovati pri provedbi dražbe nekretnina</i>
III, 33 <i>Čiji se posjedi ne smiju prodavati na dražbi</i>	IV, 50 <i>O slučajevima u kojima javna dražba ne može nanositi štetu</i>	IV, 35 <i>O slučajevima u kojima dražba ne ide na [nečiju] štetu</i>

¹⁶ Dalibor Čepulo, „Pravna baština i društveno okruženje Paškog statuta”, u: *Statut Paške općine*, ur. Dalibor Čepulo (Pag: Matica hrvatska Pag; Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2001), 33.

¹⁷ Ugo Inchiostrri, „Per la storia degli statuti di Sebenico”, *Archivio storico per la Dalmazia* 6 (1929), br. 34: 477-481; Slavo Grubišić, *Šibenik kroz stoljeća* (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1974), 83; Grga Novak, „Šibenik u razdoblju mletačke vladavine (1412-1797)”, u: *Šibenik: spomen zbornik o 900. obljetnici*, ur. Slavo Grubišić (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1976), 222; Zlatko Herkov, „O šibenskom statutu”, u: *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*, ur. Slavo Grubišić (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1982), 358; Lujo Margetić, *Hrvatsko srednjovjekovno obiteljsko i nasljedno pravo* (Zagreb: Narodne novine, 1996), 172-176, 215-216.

¹⁸ Ivan Lučić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, sv. I (Split: Književni krug, 1979), 458, knj. 4, gl. 2.

ZADARSKI STATUT	ŠIBENSKI STATUT	PAŠKI STATUT
Knjiga / glava / naslov odredbe	Knjiga / glava / naslov odredbe	Knjiga / glava / naslov odredbe
III, 34 Kazna što zapada kupca komu je neka stvar dosuđena na dražbi, ako u roku od tri dana pošto se konačno sastavi isprava, ne plati komu je namijenjena cijena	IV, 51 O kažnjavanju onoga koji kupi stvar na javnoj dražbi ako ne plati cijenu	IV, 36 O kažnjavanju onoga tko kupi stvar na dražbi a ne plati cijenu
III, 35 U vrijeme prodaje prodavatelj mora biti u posjedu stvari koja se ima prodati na dražbi	IV, 49 O obdržavanju načina i reda pri vršenju javnih dražbi nekretnina	IV, 34 O načinu i redu koji treba poštovati pri provedbi dražbe nekretnina
III, 36 Nikakva dosudba provedena na dražbi ne smije biti na štetu općinskim pašnjacima i gajevima	IV, 50 O slučajevima u kojima javna dražba ne može nanositi štetu	IV, 35 O slučajevima u kojima dražba ne ide na [nečiju] štetu
III, 37 Mjesto na kojem i dani u koje se ima obavljati dražbena dosudba	IV, 52 Sve javne dražbe i dosuđivanja pokretnina i nekretnina neka se obave u vijećnici ili na trgu	IV, 37 Sve dražbe i dodjele pokretnina i nekretnina neka se obavljaju pod trijemom ili na trgu
III, 38 Kako se imaju dražbovati pokretnine; način i oblik dražbovanja	IV, 53 Pokretnine koje treba prodati na javnoj dražbi neka se objavljuju na javnu prodaju kroz petnaest dana	IV, 38 Neka se pokretnine koje treba prodati na dražbi oglašavaju kroz petnaest dana
-	-	IV, 39 Stvari prodane na dražbi mogu se otkupiti
III, 39 Krišom otete stvari, prodane na dražbi, gospodar može potraživati od kupca po istoj cijeni	IV, 54 Prodaja na dražbi ukradene stvari ne ide na štetu vlasnika u vezi s njezinim vraćanjem	IV, 40 Prodaja ukradene stvari na javnoj dražbi ne ide na štetu vlasnika u svezi s njezinim povratom
III, 40 Svaki brod koji ima više gospodara može staviti na dražbu bilo koji od njih, ako bi zbog nekoga od suvlasnika taj brod prestao ploviti	IV, 55 Zajedničke stvari koje se ne mogu među ortacima podijeliti, kao što je lađa, brod ili drugo slično, neka se prodaju na javnoj dražbi	IV, 41 Neka se na dražbi prodaju nedjeljive zajedničke stvari suvlasnika, kao što su brod, branxon ili što drugo slično

Vezano uz institut javne dražbe, statuti drugih dalmatinskih gradova nisu ni približno tako sustavni i detaljni, a broj statutarnih odredbi neposredno posvećenih toj temi u njima je krajnje marginalan. Statut grada Splita, primjerice, imao je samo devet statutarnih odredbi i uredbi reformacija u kojima se spominje javna dražba, pri čemu je tek jedna odredba neposredno određivala način „oglašavanja i stavljanja na dražbu stvari koja je uzeta u posjed”, i to samo u slučaju kad

je vjerovnik stavljao na dražbu posjed dužnika.¹⁹ U skraćenom obliku sadržaj ove odredbe ponovljen je i u sklopu odredbe koja je navodila slučajeve kad se protiv javne isprave mogu istaknuti prigovori,²⁰ a u preostalim slučajevima javna dražba tek se posredno spominjala u kontekstu odredbi koje su se uglavnom bavile drugim pravnim pitanjima. Tako je u odredbi *O izvršiteljima oporuka* bilo navedeno kad se mogu „oglasiti i staviti na dražbu” dobra pokojnika,²¹ u onoj *O odvjetnicima splitske komune* bio je propisan iznos njihove nagrade u slučaju prodaje zaplijenjene tuženikove stvari na dražbi radi namire duga,²² a u odredbi *O onome tko plovi morem izvan Jadrana* bilo je regulirano pitanje stavljanja broda na dražbu ako su ortaci međusobno posvađani.²³ Slično tome, u reformaciji *O plaćanju glasnika* bio je određen iznos njihove nagrade u slučajevima prodaje na javnoj dražbi,²⁴ a druge dvije reformacije uređivale su pravo vjerovnika „na stvari izložene na dražbi ako se ne pojavi kupac”²⁵ i zabranu da oni koji su na dražbi uzeli u zakup komunalne prihode iste smiju dati „drugome ili drugima”.²⁶

Statut susjednoga Trogira sadržavao je još manji broj odredbi u kojima se spominje institucija javne dražbe, a uglavnom su određivale slučajeve u kojima je trebalo provesti postupak javne dražbe. Primjerice, prodaja zaloga radi namirenja vjerovnika²⁷ i zakup prava na pobiranje komunalnih prihoda²⁸ trebali su se provesti na javnoj dražbi, pri čemu je u vezi s potonjom odredbom kasnijom reformacijom bilo određeno da se dobra zakupaca komunalnih daća koji ne bi podmirili svoju zakupninu trebaju prodati na javnoj dražbi da bi se na taj način namirila nastala šteta.²⁹ Javna dražba bila je predviđena i u nekim drugim slučajevima, pa primjerice „nijedan izvršitelj oporuke nekog pokojnika, niti ijedan oporučni skrbnik, (...) ne može i ne smije (...) kupiti ni prodati što od dobara pokojnika ili šticećenika za sebe ni za svoje sinove ni unuke ni druge koji bi ga morali naslijediti”, a ako „budu htjeli kupiti što od tih dobara, ta se prodaja mora izvršiti putem javne dražbe i na očigled svih”.³⁰

¹⁹ Antun Cvitanić, prir., *Statut grada Splita* (dalje: *Splitski statut*) (Split: Književni krug, 1998), 461-463, knj. III, gl. 2.

²⁰ *Splitski statut*, 477-479, knj. III, gl. 11.

²¹ *Splitski statut*, 489, knj. III, gl. 22; 823, Nove statutarne odredbe, gl. 14.

²² *Splitski statut*, 559-563, knj. III, gl. 101.

²³ *Splitski statut*, 783, knj. VI, gl. 52.

²⁴ *Splitski statut*, 859, Ref., gl. 10.

²⁵ *Splitski statut*, 923, Ref., gl. 104.

²⁶ *Splitski statut*, 925-927, Ref., gl. 108.

²⁷ Marin Berket, Antun Cvitanić, Vedran Gligo, ur., *Statut grada Trogira* (dalje: *Trogirski statut*) (Split: Književni krug, 1988), 146, knj. III, gl. 40.

²⁸ *Trogirski statut*, 147-148, knj. III, gl. 44.

²⁹ *Trogirski statut*, 246-247, Ref., knj. I, gl. 76.

³⁰ *Trogirski statut*, 175, Ref., knj. I, gl. 16.

Iznenadujuća je pak činjenica da u Dubrovačkom statutu gotovo ne nailazimo na spomen javne dražbe, čija je provedba predviđena tek u odredbi koja je regulirala pravo brodovlasnika (patruna) koji bi htjeli prodati svoj brod, pri čemu je bilo određeno da „ako bi većina patruna htjela prodati brod ili ga između sebe staviti na dražbu, manjina se tome ne može protiviti”.³¹ Osim u rečenoj odredbi, javna dražba u statutu se spominje još samo jednom, i to u krajnje posrednom kontekstu – u odredbi koja je dopuštala knezu i njegovu Vijeću da za potrebe izgradnje kula i utvrda mogu pozajmiti polovicu iznosa „od prihoda Svete Marije koje Općina stavlja na javnu dražbu”.³²

Kad je riječ o statutima dalmatinskih otočnih komuna, spomeni javne dražbe također su izrazito malobrojni te ne nude mnogo više od navoda pojedinih slučajeva za koje je bio predviđen postupak javne dražbe ili za koje se to može posredno utvrditi. Iako je na većini otoka bilo propisano da se prodaja, zamjena ili darovanje nekretnina mora javno oglašavati,³³ to nije nužno značilo da su ta dobra morala ići na dražbu. Primjer da oglašavanje (*cridare*) ne treba olako poistovjetiti s dražbom (*incantum*) pruža Lastovski statut, u kojem se ta razlika može jasno uočiti u dvjema statutarnim odredbama *O prodaji nekretnina*. Naime, jedna od tih odredbi (ona starija, iz 1310. godine) propisivala je ako bi se prodavatelj nekretnine „sporazumio s kupcem o prodajnoj cijeni, da (to) glasonoša mora oglasiti na javnom mjestu na spomenutom otoku”,³⁴ a druga (mlađa, iz 1358. godine) nalogala je da se nekretnina „mora dati na dražbu tijekom osam dana”, pri čemu su rođaci imali pravo prvokupa.³⁵ Kasnijom odredbom (donesenom 1464. godine) provjera međa nekretnina koje bi se prodavale ili mijenjale na dražbi bila je povjerena otočnom justicijaru. Istom je odredbom bila određena i plaća justicijara, a kancelar nije smio „napisati ni sastaviti nijednu ispravu o prodaji ili zamjeni koja ne bi bila učinjena uz javnu dražbu”.³⁶

---

³¹ *Dubrovački statut*, 381-385, knj. VII, gl. 14.

³² *Dubrovački statut*, 147-149, knj. II, gl. 12.

³³ Antun Cvitanić, prir., *Brački statut* (dalje: *Brački statut*) (Split: Književni krug, 2006), 375, Ref., knj. I, gl. 76; Antun Cvitanić, prir., *Korčulanski statut* (dalje: *Korčulanski statut*) (Zagreb: Korčula: JAZU, 1987), 173, nove redakcije, gl. 148; Antun Cvitanić, prir., *Lastovski statut* (dalje: *Lastovski statut*) (Split: Književni krug, 1994), 216, gl. 27; Lujo Margetić, Petar Strčić, *Statut rapske komune iz 14. stoljeća (Statutum communis Arbae)* (dalje: *Rapski statut*) (Rab: Grad Rab; Rijeka: „Adamić”, 2004), 139, knj. III, gl. 16.

³⁴ ... e sara con lo compratore in accordo dello pretio della uenditione, se debbia cridare per lo Comandatore in publico lugo, in la ditta isola. *Lastovski statut*, 216, gl. 27.

³⁵ ... se debbia incantar per giorni viii. *Lastovski statut*, 223, gl. 42. – Istovjetnu odredbu s istovjetnim razdobljem dražbe i pravom prvokupa rođaka nalazimo i u Mljetskom statutu. Ante Marinović, Ivo Veselić, prir. i prev., *Mljetski statut* (dalje: *Mljetski statut*) (Split: Književni krug; Dubrovnik: Zavičajni klub „Mljet”, 2002), 79, čl. 32.

³⁶ *Lastovski statut*, 245-246, gl. 78.

Osim tih odredbi koje su regulirale pitanje prodaje nekretnina na javnoj dražbi, u statutima otočnih komuna nalazimo i odredbe koje su vjerovniku dopuštale da na dražbi proda dobra svojega dužnika,³⁷ kao i one koje posredno potvrđuju da su preko dražbi davani u zakup komunalni prihodi i zemljišta.³⁸ Iako se u spomenutim statutima mogu naći još neke odredbe koje su regulirale pojedine slučajeve povezane s javnom dražbom, ovom ih prilikom nema potrebe redom navoditi s obzirom na to da njihov cjelovit pregled izlazi izvan okvira ovoga rada. Držeći se teme, u nastavku rada stoga ćemo analizirati kako je postupak javne dražbe reguliran u Šibenskom statutu i kako su se ti propisi primjenjivali u praksi.³⁹

Tko je imao pravo sudjelovanja na dražbi?

Prva od statutarnih odredbi Šibenskoga statuta kojom je započinjao niz odredbi posvećenih postupku komunalne javne dražbe bila je ona koja je strancima izričito zabranjivala mogućnost kupovine na dražbi. „Nijedna komunalna prodaja na javnoj dražbi”, kako se navodi u statutu, „ne može (se) dati ili dosuditi nekom strancu ili tuđincu, bilo na koji način, bilo kojom zamisli, ili zbog bilo kojeg razloga.”⁴⁰ Štoviše, sudjelovanje na javnoj dražbi bilo im je onemogućeno i u slučaju poslovnoga partnerstva sa šibenskim građanima, kojima je bilo zabranjeno „o bilo kakvoj prodaji na javnoj dražbi osnovati društvo s nekim strancem, niti mu javno ili potajno dati udio, pa niti s tim strancem na bilo koji način imati udio”.⁴¹ U slučaju kršenja ove odredbe bila je propisana novčana kazna „od dva solda od svake libre”, a dražba je bila „ništeta i nevaljana”.⁴²

U vezi s ovom odredbom treba napomenuti da jedino u Šibenskom i Paškom statutu nalazimo ovakvu izričitu zabranu kakve primjerice nema čak ni u sačuvanom izdanju Zadarskoga statuta, čija je starija redakcija – koja je, kao što

³⁷ *Brački statut*, 199, knj. I, gl. 12; *Korčulanski statut*, 245-248, Ref., gl. 165 i 166; *Rapski statut*, 129, knj. III, gl. 5.

³⁸ *Brački statut*, 203, knj. I, gl. 17; 227, knj. III, gl. 5; 361, Ref., knj. I, gl. 60; *Lastovski statut*, 214, gl. 19; Antun Cvitanić, prir., *Hvarski statut* (Split: Književni krug, 1991), 127, knj. III, gl. 4.

³⁹ O institutu javne dražbe kao jednom od mehanizama prijenosa vlasništva nad nekretninama i o samome postupku javne dražbe u srednjovjekovnome Zadru u razdoblju druge polovice 14. st. vidi: Tomislav Popić, „Mechanisms of Immovable Property Transfer in a Medieval Town : The Case of Zadar”, u: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages : Authority and Property*, ur. Irena Benyovsky Latin, Zrinka Pešorda Vardić (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014), 469-486. – O temi javne dražbe vidi također: Irena Benyovsky Latin, Sandra Begonja, Zrinka Nikolić Jakus, „Immovable Property in Legal Actions as Documented in the Notarial Records: The Case of 13th-Century Dalmatian Cities”, *Mesto a Dejiny* 7 (2018), br. 2: 37-38.

⁴⁰ *Šibenski statut*, 134, knj. IV, gl. 46.

⁴¹ *Šibenski statut*, 134, knj. IV, gl. 46.

⁴² Rečena kazna plaćala se u korist šibenske komune, pri čemu je polovica iznosa trebala pripasti zakonitom tužitelju. *Šibenski statut*, 134, knj. IV, gl. 46.

je spomenuto, poslužila kao predložak pri pisanju spomenutih statuta – očito sadržavala istovjetni propis.

U kojoj su mjeri „stranci ili tuđinci” doista bili izloženi ovako restriktivnim mjerama moguće je pak iščitati iz odredbe o zabrani prodaje nekretnina strancima.⁴³ Naime, tom je odredbom strancima bilo zabranjeno stjecanje nekretnina ili posjeda „izvan grada Šibenika” te nijedan šibenski građanin nije smio „bilo na koji način ili bilo zbog koje zamisli, ili zbog bilo kojeg razloga dati, darovati, prodati, otuđiti ili u posljednjoj volji ostaviti nekom strancu ili tuđincu, ili da nekoga stranca bilo kojeg spola ili roda odredi za bilo kakvog nasljednika svojih dobara”.⁴⁴ Ono što se, međutim, mora naglasiti jest činjenica da ova mjera nije išla „na štetu strancu koji je stalni stanovnik Šibenika”,⁴⁵ što navodi na zaključak da se isto načelo primjenjivalo i u slučaju dražbenoga postupka.

O „načinu i redu” provedbe javne dražbe

Polazeći od stajališta da je „korisno razjasniti uvjete koji imaju prethoditi kada se traži provedba javne dražbe bilo koje nekretnine koja se ima dosuditi, da kupac može biti siguran”, zasebnom statutarnom odredbom naslovljenom *O obdržavanju načina i reda pri vršenju javnih dražbi nekretnina* bio je detaljno propisan tijek samoga postupka.⁴⁶ Sadržajno istovjetna s ovom bila je odredba koja je regulirala prodaju „pokretnih stvari i (stvari) koje se gibaju” (*res mobiles seu se mouentes*).⁴⁷ No, u odnosu na prethodnu, ova je odredba bila znatno kraća jer nije potanko opisivala svaki korak dražbenoga postupka, koji se u osnovi, prema svemu sudeći, i nije razlikovao od postupka propisanog za prodaju nekretnina.

---

⁴³ Zabrana prodaje nekretnina strancima bila je općeprisutna u statutima dalmatinskih gradova. Vidi: *Splitski statut*, 365, knj. I, gl. 21; *Korčulanski statut*, 214, Ref., gl. 102; *Lastovski statut*, 221, gl. 37; *Mljetski statut*, 77, gl. 30; *Paški statut*, 273, knj. IV, gl. 31.

⁴⁴ *Šibenski statut*, 133, knj. IV, gl. 45. Ključni razlog takva restriktivnoga odnosa prema „strancu ili tuđincu” moguće je iščitati iz početnih riječi same statutarne odredbe, koja je zabranu obrazložila željom da se na taj način izbjegnju parbe i parnice „s bilo kojim strancem koje bi se mogle dogoditi”.

⁴⁵ *Šibenski statut*, 133, knj. IV, gl. 45. Kasnijom reformacijom iz 1385. ova je odredba dopunjena te je njome kupnja nekretnina u šibenskom distriktu omogućena i strancima i šibenskim distriktualcima, no uz uvjet da prethodno kupe ili sagrade kuću u Šibeniku te da dobiju odobrenje Velikoga vijeća. *Šibenski statut*, 228, Ref., gl. 34. – S obzirom na ovu temu nije naodmet napomenuti da Splitski statut, u kazneno-pravnom pogledu, strancem nije smatrao osobu koja je tri godine uzastopce stanovala u Splitu. *Splitski statut*, 629-631, knj. IV, gl. 31.

⁴⁶ *Šibenski statut*, 135-136, knj. IV, gl. 49. – Postupak javne dražbe definiran Zadarskim statutom i pojedine primjere prigovora na dražbe opisao je Tomislav Popić u kontekstu djelovanja Velikoga sudbenog dvora grada Zadra. Vidi: Tomislav Popić, „Zadarski sud Curia maior ciuilium i njegovo djelovanje” (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2011), 175-177.

⁴⁷ *Šibenski statut*, 138, knj. IV, gl. 53.

Osnovni preduvjet koji je morao biti ispunjen da bi se uopće mogao pokrenuti postupak bio je „da onaj čije se nekretnine prodaju na javnoj dražbi bude (u njihovom) posjedu u početku i na kraju javne dražbe i u doba njihovog dosuđivanja”.⁴⁸

Ako je taj preduvjet bio zadovoljen, postupak javne dražbe započinjao je podnošenjem molbe knezu, kojem bi bio upućen spis „na kojem je upisan posjed koji se ima prodati na javnoj dražbi, na čiju molbu i za koliki dug, s poznatim imenom i porodičnim prezimenom: i s oznakom četiri istinitih međaša, koje međaše gospodin knez ili jedan od sudaca ima ispitati, da li su ih pronašli istinitim”.⁴⁹

Nakon što bi se utvrdilo da je predmetna nekretnina ispravno omeđena, knez i kurija naložili bi „jednom glasniku ili službeniku da takav posjed stavi na javnu dražbu, a glasnik neka povišenim glasom objavi da se posjed daje na javnu dražbu, (i to) u toku petnaest uzastopnih dana”.⁵⁰ Tijekom toga razdoblja općinski glasnik⁵¹ trebao je svakodnevno objavljivati i izvikivati da će se nekretnina dosuditi „onomu koji više nuđa, noseći u ruci cedulju na kojoj je zapisan taj posjed, (i to) tada kada je u vijećnici najviše ljudi, i objavljujući nedjeljom, a u crkvi sv. Jakova i Male Braće za vrijeme svećanih misa, da se takav posjed prodaje na javnoj dražbi”.⁵²

⁴⁸ Šibenski statut, 135, knj. IV, gl. 49.

⁴⁹ Šibenski statut, 135, knj. IV, gl. 49. Iako Šibenski statut ne navodi tko je točno trebao utvrditi „da je posjed ispravno omeđen”, možemo pretpostaviti da je taj zadatak, slično kao u Zadru, trebao obaviti „knez sam ili po jednom od svojih sudaca odnosno po Sudbenome dvoru”. *Zadarski statut*, 279, knj. III, gl. 32.

⁵⁰ Šibenski statut, 135, knj. IV, gl. 49.

⁵¹ Službenik koji je, prema statutu, trebao oglašavati prodaju posjeda bio je *placarij* odnosno *rivarij*, koji se navodi u odredbi o prodaji pokretnina. Termin *placarij* je, kako navodi Z. Herkov, „već u 13. st. često upotrebljavan sinonim za *rivarius* ili *praeco*”, što se može vidjeti i iz samoga statuta. Naime, u odredbi o prisezi, službi i plaći općinskoga glasnika on je označen latinskim terminom *riuarius seu placarius*, a u odredbama koje reguliraju iznos njihove plaće u različitim prilikama, uključujući i prodaju na javnoj dražbi, glasnik je označen terminom *praeco comunis*, koji se najčešće navodi i u sačuvanim bilježničkim spisima. Iznos plaće glasnika „za sve presudom određene javne dražbe i za svaku od njih” ovisio je o vrijednosti same dražbe, tako da je za dražbe „male vrijednosti”, u iznosu do 100 libara, glasnik trebao dobiti 16 denara, a za one čija je vrijednost prelazila rečeni iznos njegova plaća iznosila je 1 groš. Šibenski statut, 49, knj. I, gl. 28; Zlatko Herkov, „Gradska uprava i njeni organi”, u: *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*, ur. Slavo Grubišić (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1982), 380. – U brevijarijima javnih dražbi redovito su se navodili i glasnici koji su oglašavali pojedine dražbe, uglavnom samo po imenu, pa su nam od tih službenika poznati određeni Pribil (*Pribillus*), Radak (*Radach*), Cvitan (*Ciuitanus*), Ilija (*Helia*), Marko Rošen (*Marcus Rosen*), Radivoj (*Radiuoy*) i Ivan Gatelo (*Iohannes Gattello*). Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 103, dok. 1; 105, dok. 3; 116, dok. 13; 136, dok. 31; 104, dok. 2; Danko Zelić, „Proclamationes šibenskoga kneza Fantina de Cha de Pesaro (1441.–1443.)”, *Povijesni prilozi* 27 (2008), br. 35: 179, dok. 26; 185, dok. 42.

⁵² Šibenski statut, 135, knj. IV, gl. 49.

Osim u vijećnici (točnije rečeno u loži),⁵³ navedenim dvjema crkvama (sv. Jakova i sv. Frane) i na trgu šibenske komune (*plathea comunis*), mjestima koja se spominju u statutu, glasnici su prodaju oglašavali i na drugim mikrolokacijama unutar grada odnosno, kako se to općenito navodi u bilježničkim spisima, „na trgovima, crkvama i drugim uobičajenim mjestima grada Šibenika” (*per plateas, ecclesias et alia loca consueta ciuitatis Sibenici*).⁵⁴

Iako je statutom određeno razdoblje oglašavanja iznosilo petnaest dana – i za nekretnine i za pokretnine – bilježnički spisi pokazuju da je taj rok u praksi znao biti i duži. Primjerice, nije bilo neuobičajeno da se određena stvar oglašava tijekom „petnaest i više dana” (*fuera incantata ... diebus XV et vltra*),⁵⁵ odnosno „petnaest (do) dvadeset dana i više” (*incantata fuera ... diebus XVXX^{ti} et vltra*)⁵⁶ ili, u rijetkim slučajevima, „mjesec i više (dana)” (*mensis vno et vltra*).⁵⁷ U vezi s time svakako treba spomenuti da je rok za oglašavanje dražbene prodaje u Zadarskom statutu iznosio mjesec dana,⁵⁸ što je u praksi vjerojatno bilo uobičajeno i u Šibeniku. U iznimnim slučajevima rok je znao biti i kraći, pa tako, među ostalim, nailazimo na primjere u kojima je rok za oglašavanje iznosio samo „tri i više dana” (*diebus tribus et vltra*) odnosno deset dana (*diebus decem*).⁵⁹

Krajem petnaestoga dana od početka oglašavanja dražbe glasnik se morao javiti „onomu čiji se posjed ima dosuditi, ili u kući njegova stanovanja ako je odsutan” i obavijestiti ga da se „taj posjed ima dosuditi toga dana”,⁶⁰ odnosno „po izvršenom obavještenju slijedeće nedjelje, ili svetkovine, ili praznika, a ne koji drugi dan”.⁶¹

Naposljetku je posjed, u prisutnosti kneza i njegove kurije, trebalo dodijeliti i dosuditi „onomu koji više daje i nuđa” (*plus danti et offerenti*),⁶² pri čemu treba

⁵³ Naime, Danko Zelić točno je ustvrdio da je „naziv Gradska vijećnica koji se za nju uvriježio u 20. stoljeću netočan: niti šesnaestostoljetna građevina niti ona srednjovjekovna koja joj je prethodila u dokumentarnoj se građi ne bilježe drukčije nego loža (lat. logia; tal. loggia)”. Danko Zelić, „O Gradskoj loži u Šibeniku”, *Ars Adriatica* 4 (2014): 301.

⁵⁴ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 103-104, dok. 2.

⁵⁵ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 122-123, dok. 19.

⁵⁶ Hrvatska – Državni arhiv u Šibeniku – fond 263 – Bilježnici Šibenika (1386. – 1797.), Antun Campolongo (1440. – 1483.), kut. 11/II, sv. 11/III, fol. 31v.

⁵⁷ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 119, dok. 16; 120, dok. 17.

⁵⁸ *Zadarski statut*, 279, knj. III, gl. 32.

⁵⁹ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 117, dok. 14; 118, dok. 15; 129, dok. 25. Tri spomenuta primjera potječu iz 1432./1433., pri čemu se „tri i više dana” oglašavala prodaja dvaju vinograda Ratka pokojnoga Jurja te kuće Marice, kćeri pokojnoga Mihovila Buldrina, stavljenih na dražbu radi podmirenja duga, a deset dana oglašavalo se davanje u zakup godišnjih prihoda dobara (žita, vina i ulja) maloljetnoga Ivana pokojnoga Danijela Marinića.

⁶⁰ *Šibenski statut*, 135, knj. IV, gl. 49.

⁶¹ *Šibenski statut*, 136, knj. IV, gl. 49.

⁶² *Šibenski statut*, 136, knj. IV, gl. 49.

napomenuti da su knez ili rektor⁶³ doista bili najčešći, ali ne i isključivi organi koji su dosuđivali dobra na dražbi. Naime, analiza spomenutih spisa šibenskoga bilježnika *ser* Indrika de Indrico pokazuje da je knez osobno donio presudu u gotovo polovici poznatih slučajeva, točnije njih osamnaest (od trideset osam), a u deset slučajeva, na temelju pisane ovlasti šibenske vlade (*per tesseram per regimen Sibenici*), taj je zadatak bio povjeren jednom od rektora. U preostalih deset slučajeva donošenje odluke bilo je prepušteno ovlaštenim osobama koje su raspolagale dobrima ili prihodima koji su se prodavali na dražbi (izvršiteljima oporuke, zastupnicima, skrbnicima) ili samim vlasnicima.⁶⁴

U skladu s propisima, o toj se dosudbi trebala sastaviti „javna isprava prema šibenskim statutima i običajima”.⁶⁵ Iako je sastavljanje javne isprave izrijeком bilo određeno samo u slučaju prodaje nekretnina, ono se, kako pokazuju bilježnički spisi, općenito odnosilo na sve stvari koje su se prodavale na dražbi, tj. i na nekretnine i na pokretnine.⁶⁶

Neovisno o tome je li predmet prodaje na javnoj dražbi bila nekretnina ili pokretnina, sve prodaje ili dosudbe (*omnes venditiones seu deliberationes*) trebale su se obavljati „javno i otvoreno u vijećnici ili na trgu šibenske komune”.⁶⁷ Bilježnički spisi otkrivaju da se ova odredba dosljedno provodila i u praksi, pri čemu se ponekad navodio i poblži dio trga na kojem je vođena dražbena dosudba (*in platea comunis ante ecclesiam sancti Iacobi*;⁶⁸ *in platea comunis ante cancellariam*;⁶⁹ *in platea comunis ante appotecam ser Nicolini Bernardi*⁷⁰).

⁶³ Rektori su bili članovi Velike kurije koji su se birali iz redova Velikoga vijeća i koji su, zajedno s knezom, činili šibensku vladu (*regimen Sibenici*). Tijekom 15. stoljeća kuriju su činila četiri rektora, a njihov mandat trajao je tri mjeseca. Vidi: Herkov, „Gradska uprava i njeni organi”, 372.

⁶⁴ Primjerice, dražbena dosudba iz ostavštine pokojne Svile (*Suile Volcoceue*) prepuštena je *ser* Pavlu Buntiću, izvršitelju oporuke, na čiju su molbu i traženje dobra i bila stavljena na dražbu. Dosudbu godišnje desetine prihoda vina šibenskoga kaptola i katedralne crkve sv. Jakova izvršili su zastupnici rečene crkve kanonik Jakov Žiljević i *ser* Mihovil Tavelić, prihode sa svih posjeda Ivana pokojnoga Danijela Marinića (osim prihoda iz sela Pokrovnika) dosudili su *ser* Radoslav Mihetić i *ser* Martin Marinov, skrbnici Ivana pokojnoga Danijela Marinića, dok je Dobra, u prisutnosti i uz suglasnost svojega supruga Jurja Radoslavića i uz dopuštenje kneza, osobno vodila dražbenu dosudbu jednoga svojeg zemljišta. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 108-109, dok. 7; 108, dok. 6; 138, dok. 33; 134-135, dok. 30.

⁶⁵ *Šibenski statut*, 136, knj. IV, gl. 49.

⁶⁶ Na takav zaključak upućuje isprava od 24. veljače 1434. kojom je šibenski knez Jakov Gabriel, dosudivši Jakovu Bubanoviću jedrenjak pokojnoga Franoje Tvrdelića koji se prodavao na dražbi, naložio bilježniku i kancelaru *ser* Indriku de Indrico da o tome sačini ispravu. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 133-134, dok. 29.

⁶⁷ *Šibenski statut*, 138, knj. IV, gl. 52.

⁶⁸ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 105, dok. 3.

⁶⁹ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 117, dok. 14.

⁷⁰ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 125, dok. 21.

Kako se postupak javne dražbe provodio u praksi?

U kojoj se mjeri statutom propisan postupak dražbe provodio u praksi moguće je razaznati iz sačuvanih bilježničkih spisa, odnosno isprava o kupnji na javnoj dražbi. Iako je u njima zabilježen završni čin dražbenoga postupka, odnosno dodjela i dosudba predmeta dražbe, sam tekst (ili korpus) isprave zapravo je započinjao svojevrsnom rekapitulacijom provedenoga postupka koji je, kako se može vidjeti, potpuno pratio svaki korak propisan statutom.

Tekst brevijarija javnih dražbi započinjao je navodom osobe ili osoba na čiju je molbu i traženje (*ad instantiam et petitionem*) dražba pokrenuta ili napomenom da je to učinjeno po nalogu kneza (i njegove kurije) (*de mandato spectabilis et generosi viri domini ... honorabilis comitis Sibenici [et eius curie]*).

Nakon toga navodila se vrsta nekretnine, daće ili prihoda koji su se prodavali na javnoj dražbi, ime njezina vlasnika i njezine međe te naposljetku razlog zbog kojega je sama dražba pokrenuta.⁷¹ Analiza spomenutoga fonda *ser* Indrika de Indrico pritom pokazuje da su stvari dospijevale na dražbu radi isplate duga određene ostavštine ili skrbništva,⁷² namirenja duga vjerovnika (na temelju presude ili privatno-pravne isprave),⁷³ namirenja miraza,⁷⁴ ispunjenja oporučnih legata pokojnika ili pokojnice⁷⁵ ili pak radi isplate kazne općini.⁷⁶

⁷¹ ... *incantaretur vna domus dicte comissarie posita Sibenici iuxta hospitem et iuxta domum ser Radoslavi Radolgliueich, iuxta stationem Gherschi Radicich de Collieurata et iuxta insulam ser Dauidi Doymi pro vxore sua et hoc pro soluendo debita dicte comissarie*. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 120, dok. 17. Vidi također: Anita Bartulović, „Paleografska, diplomatska i filološka analiza spisa zadarskoga notara Petra Perencana (1361.-1392.)” (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014), 123.

⁷² ... *pro soluendo debita dicte comissarie; ... pro soluendo debita dicte tutorie*. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 119-120, dok. 16; 136-137, dok. 32.

⁷³ ... *hoc pro satisfaciendo ser Mauro de Rasol creditoris ipsius Marize de libris centumoctuagintaquinque denariorum vigore vnus sententie late per dominum comitem suprascriptum et eius curiam*. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 118-119, dok. 15; ... *hoc pro satisfaciendo ser Georgio Theodoseuich de Sibenico de ducatis vigintisex cum dimidio auri pro resto ducatorum centumquadraginta in quibus dictus olim Ratcus erat obligatus ser Desse Iacobi de Sibenico vigore duorum publicum instrumentorum debiti*. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 131-132, dok. 27.

⁷⁴ ... *pro satisfaciendo Margarite olim vxoris dicti condam Georgii Chiulinouich et ad presens vxori suprascripti Dissini de dotibus suis*. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 125-126, dok. 22.

⁷⁵ ... *pro adimplendo legata dicte olim Dobre*. Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 122-123, dok. 19.

⁷⁶ U svezi s ovim razlogom zanimljiv je primjer Nikole Sahnica iz Ostrice, čija je kuća u Šibeniku (u Podstinju) prema nalogu kneza Mojsija Grimaniya prodana na javnoj dražbi radi plaćanja kazne od 150 libara denara, na koju je spomenuti Nikola bio osuđen zbog krijumčarenja soli (*pro soluendo libris centumquinqueginta in quibus dictus Niclaus extitit condemnatus per dictum dominum comitem pro certo contrabanno salis per eum comisso*). Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 114-115, dok. 12.

opponeret dicto incantus nullusque compareret qui de dicta terra plus neque tantum daturum se offeret), knez (ili rektor) predmetnu bi nekretninu sa svim pravima i pripadnostima (*predictam terram cum omnibus suis iuribus et pertinentiis*) dao i dodijelio navedenome najboljem ponuđaču (*dedit et deliberavit suprascripto ser Luce tanquam plus aliis danti*) po cijeni koju je ovaj ponudio (*pro pretio et nomine pretii ... quas obtulit*).

Nakon što bi sve to bilo učinjeno (*quibus omnibus sit peractis*) knez ili rektor, u skladu sa statutarnom odredbom, naložio bi bilježniku da o toj dražbi sastavi javnu ispravu radi osiguranja rečenoga kupca (*vt de predictis omnibus ad cautellam dicti emptoris publicum conficiam instrumentum*)⁷⁷

O jamstvu i rokovima isplate kupljenih stvari

Kupac kojemu bi bila dodijeljena i dosuđena stvar koja se prodavala na dražbi bio je dužan dati „prikladna jamstva za cijenu prodane stvari”. Što se točno podrazumijevalo pod „prikladnim jamstvom” sam statut ne objašnjava niti je to moguće razaznati iz sačuvanih bilježničkih spisa. U svakom slučaju, kupac koji ne bi dao „prikladno jamstvo” (*idoneas cautiones pretii rei uendite*)⁷⁸ bio je suočen s kaznom od osam dana zatvora, a ako ni u tom roku ne bi osigurao rečeno jamstvo, javna dražba prethodno prodane stvari trebala je biti ponovljena. Da nova dražba ne bi završila na štetu komune, u slučaju postizanja manje cijene prvotni kupac bio je pritom dužan nadoknaditi razliku u cijeni te nije bivao pušten iz tamnice „dokle god u potpunosti ne plati iznos koji je takvom prodajom izgubljen”.⁷⁹

Rok za isplatu stvari prodanih na javnoj dražbi iznosio je tri dana, po čijem je isteku kupac u slučaju neisplate plaćao novčanu kaznu, čiji je iznos ovisio o vrijednosti same stvari⁸⁰ (tablica 2).

Tablica 2. Iznos novčanih kazni u slučaju neisplate stvari kupljenih na dražbi

Vrijednost stvari	Iznos kazne (po danu)
< 20 solida malih denara	2 solida malih denara
20 solida malih denara – 5 libara malih denara	3 solida malih denara
> 5 libara malih denara	5 solida malih denara

⁷⁷ Birin, „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis”, 125-126, dok. 22.

⁷⁸ Šibenski statut, 134, knj. IV, gl. 46.

⁷⁹ Šibenski statut, 134, knj. IV, gl. 46.

⁸⁰ Šibenski statut, 137-138, knj. IV, gl. 51.

Ako je dražba bila pravovaljana, tj. provedena u skladu s propisanim „načinom i redom” obdržavanja dražbe, i ako njome nije bila nanesa šteta vlasniku stvari, kupcu je bila zajamčena sigurnost takva posjeda i on je ubuduće s tom stvari mogao „postupati prema slobodnoj volji bez prigovora bilo koje osobe”.⁸¹

Čije se stvari (ne) smiju prodavati na javnoj dražbi?

Kada je i u kojim slučajevima bila dopuštena prodaja stvari na javnoj dražbi Šibenski statut, kao ni statuti drugih dalmatinskih gradova, u pravilu izrijeком ne navodi. Jedina iznimka u tom pogledu je Zadarski statut, u kojemu je, ne slučajno, prva statutarna odredba kojom započinje cjelina posvećena javnoj dražbi određivala, kako i glasi njezin naslov, *U kojem je slučaju i kojom zgodom dopušteno svakomu da smije dati na dražbu svoja dobra*.⁸² Nakon načelne zabrane „da se kakav posjed ili pokretnina bilo koje osobe smije odnosno mora prodati na dražbi pa i dosuditi”, u odredbi su potom bili navedeni slučajevi kad je to ipak bilo dopušteno. Pokretnine i nekretnine mogle su se tako prodavati „u slučaju očita duga, zatim u slučaju ženina miraza, zatim siromaštva, zatim u slučaju osude po javnoj ili privatnoj tužbi, zatim u slučaju ostavštine odnosno ostavinskoga zapisa”.⁸³ Prethodno spomenuti primjeri iz šibenskih bilježničkih spisa pokazuju da su stvari prodane na dražbi na nju dospijevale upravo iz navedenih razloga, koji su očito proizlazili iz nepisanoga običajnog prava zajedničkoga širem dalmatinskom području.

I dok u Šibenskom statutu, kao što je rečeno, nije bilo izrijeком određeno „u kojem je slučaju i kojom zgodom” dopušteno staviti stvari na javnu dražbu, osim u jednom slučaju koji će biti kasnije spomenut, zasebnom statutarnom odredbom regulirani su slučajevi kad prodaja nekretnina i pokretnina na javnoj dražbi nije dopuštena ako bi njome nastala „bilo kakva šteta za vlasnika te stvari”.⁸⁴

Primjerice, na javnoj dražbi nisu se smjele prodavati „stvari nekog malodobnika koji nema tutora ili generalnog skrbnika imovine”⁸⁵ ako bi takva prodaja bila na njegovu štetu, a malodobnik je u roku od pet godina nakon stjecanja punoljetnosti mogao zatražiti opoziv takve prodaje. Ako je u trenutku prodaje imao tutora ili skrbnika, prodaju se nije moglo opozvati, nego je naknadu za tako pretrpljenu štetu (*regres*) malodobnik mogao zatražiti isključivo od tutora ili skrbnika.⁸⁶

⁸¹ Šibenski statut, 136, knj. IV, gl. 49.

⁸² Zadarski statut, 277, knj. III, gl. 31.

⁸³ Zadarski statut, 277, knj. III, gl. 31.

⁸⁴ Šibenski statut, 136, knj. IV, gl. 50. Iako je u uvodnom dijelu ove odredbe propisano da se ona odnosi i na pokretnine i na nekretnine, četiri od pet navedenih slučajeva kad prodaja nije bila dopuštena izrijeком se odnose na posjede (*possessiones*), tj. na nekretnine. Gotovo istovjetnu odredbu nalazimo i u Zadarskom statutu, s tom razlikom što se ovdje, u odnosu na pet šibenskih slučajeva, navodi sedam slučajeva zabrane. Zadarski statut, 281-285, knj. III, gl. 33.

⁸⁵ Šibenski statut, 136, knj. IV, gl. 50.

⁸⁶ Šibenski statut, 136, knj. IV, gl. 50.

Slično tome, pravovaljanom se nije smatrala ni prodaja posjeda koja bi išla na štetu „nekog umobolnika koji nema punoljetne sinove, naime od šesnaest godina, ili kakvog tutora ili skrbnika”,⁸⁷ pri čemu je takva osoba u roku od jedne godine nakon „ozdravljenja” (*cum peruenerit ad sanitatem*) mogla ponovno steći taj svoj posjed. Ako je ta osoba, kao i u prethodnom slučaju, u trenutku prodaje imala tutora ili skrbnika, onda je regres morala tražiti od njega.

Nadalje, ako bi muž, osobno ili preko druge osobe, na javnoj dražbi prodao posjed svoje supruge, nanoseći joj time štetu, ona je mogla taj posjed tražiti natrag, i to kako za njegova života tako i u roku od jedne godine nakon njegove smrti. U istom su roku povrat toga posjeda mogli zatražiti i njezini nasljednici odnosno izvršitelji oporuke.⁸⁸

Ako bi se pak na javnoj dražbi prodao posjed odsutnoga (*possessio absentis*), on je taj svoj posjed također mogao tražiti natrag u spomenutom roku od jedne godine po svojem povratku.⁸⁹

Osim toga, prodaja na javnoj dražbi nije smjela ići ni na štetu komune, osobito u slučaju prodaje njezinih pašnjaka ili gajeva (*pascua seu nemora Communitatis Sibenitici*), ali i svih ostalih posjeda komune (*aliis omnibus possessionibus Communitatis*).⁹⁰

Kupac kojemu bi tako (nepravovaljano) bila dosuđena i prodana neka stvar, koju bi naknadno uslijed tužbe morao vratiti prijašnjem vlasniku, imao je pravo od prodavatelja tražiti naknadu štete. Pritom je, povrh iznosa koji je platio za tu stvar, od prodavatelja imao pravo zatražiti i naknadu za „svako poboljšanje učinjeno na posjedu, i također za svaku štetu koju pretrpi zbog vraćanja rečenog posjeda, pa i za sve zakonite troškove koji su izvršeni u parnici radi njegove obrane”.⁹¹ Da bi njegov zahtjev bio pravovaljan, kupac protiv kojega bi bio pokrenut postupak za vraćanje stvari o tome je prije početka parnice morao obavijestiti prodavatelja i dati mu „na znanje da je pokrenuta ili da će biti pokrenuta parnica u vezi sa spomenutim posjedom, da i on može prisustvovati suđenju za vlastitu obranu”, ili bi u suprotnom gubio pravo na regres.⁹²

Ako bi se pak dogodilo da je prodavatelj „odsutan ili je umro ne ostavivši nasljednike ili baštinike, ili izvršitelje oporuke, ili ako se javi kakav drugi razlog da se ne može dati na znanje”, o tome je trebalo obavijestiti kneza i kuriju, kojoj je bila prepuštena odluka „što treba u parnici provesti, kako bude ocijenila da je pravedno poduzeti”.⁹³

---

⁸⁷ Šibenski statut, 136, knj. IV, gl. 50.

⁸⁸ Šibenski statut, 136-137, knj. IV, gl. 50.

⁸⁹ Šibenski statut, 137, knj. IV, gl. 50.

⁹⁰ Šibenski statut, 137, knj. IV, gl. 50.

⁹¹ Šibenski statut, 137, knj. IV, gl. 50.

⁹² Šibenski statut, 137, knj. IV, gl. 50.

⁹³ Šibenski statut, 137, knj. IV, gl. 50.

Naposljetku treba napomenuti da se jedini slučaj za koji je izriekom bila propisana mogućnost prodaje na javnoj dražbi odnosio na prodaju broda u slučaju svađe među ortacima. Naime, u tom je slučaju bilo određeno da se brod stavi na dražbu te da se „proda onomu koji više nuđa, bilo da je to jedan od ortaka, bilo tko drugi”, pri čemu se trebaju obdržavati „svi i pojedini propisani postupci koji su određeni u statutu o javnim dražbama”.⁹⁴ S obzirom na važnost pomorske trgovine za gospodarstvo dalmatinskih gradova, razumljivo je da se zakonom nastojalo spriječiti da zbog rečenoga razloga „plovilo ne bi brodilo”,⁹⁵ zbog čega je istovjetnu odredbu moguće pronaći i u statutima drugih dalmatinskih gradova.

Zaključak

Primjer kasnosrednjovjekovnoga Šibenika pokazuje da je institut javne dražbe, kao jedan (derivativni) od načina stjecanja vlasništva, bio živo prisutan u svakodnevnom životu grada te da zakonodavna regulativa uobličena u statutarnim odredbama nije bila nikakva okamina, nego živi izvor po kojem se oblikovala pravna zbilja. Dražbeni postupak propisan statutom provodio se u skladu s utvrđenim „načinom i redom” obdržavanja te u onim slučajevima u kojima je dražba bila dopuštena. Iako odredba koja bi izriekom navela potonje slučajeve nije prisutna u Šibenskom nego u Zadarskom statutu, šibenski bilježnički spisi upućuju na zaključak da se očito radilo o općepoznatim normama, koje stoga nije bilo potrebno pobliže definirati u samim statutima.

Isto bi se moglo navesti i kao mogući razlog relativno malena broja statutarnih odredbi neposredno posvećenih institutu javne dražbe u drugim dalmatinskim statutima. Tek su Zadarski i, po uzoru na njega, Šibenski i Paški statut sustavno i detaljno regulirali različite aspekte javne dražbe i dražbenoga postupka. U drugima su pak izrazitije prisutne samo one odredbe koje su gradske vlasti smatrale nužnim propisati da bi se izbjegle moguće parnice ili šteta koju bi pojedinci ili komuna iz nekoga razloga mogli pretrpjeti. Stoga nije slučajno da je, primjerice, u Splitskom statutu „stjecanje vlasništva putem dražbe bilo ograničeno samo na nekoliko slučajeva predviđenih statutom”⁹⁶ te da u većini statuta možemo naći odredbe koje su regulirale pravo vjerovnika da radi namire duga na dražbi proda stvari dužnika ili pravo brodovlasnika da na isti način proda svoj udio u brodu koji zbog svađe ortaka ne bi plovio. Daljnja arhivska istraživanja, koja bi obuhvatila i druge dalmatinske gradove, zasigurno bi, kao i u slučaju Šibenika, pružila cjelovitiji uvid u različite aspekte instituta javne dražbe, njihove posebnosti, sličnosti i različitosti i na lokalnoj (gradskoj) i na regionalnoj (dalmatinskoj) razini.

⁹⁴ Šibenski statut, 139, knj. IV, gl. 55.

⁹⁵ Zadarski statut, 289, knj. III, gl. 40.

⁹⁶ Cvitanić, „Stvarno pravo splitskog statuta”, 141-142.

Neobjavljeni izvori

Hrvatska – Državni arhiv u Šibeniku – fond 263 – Bilježnici Šibenika (1386. – 1797.).

Objavljeni izvori i literatura

Bartulović, Anita. „Paleografska, diplomatska i filološka analiza spisa zadarskoga notara Petra Perencana (1361.-1392.)”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.

Benyovsky Latin, Irena; **Begonja**, Sandra; **Nikolić Jakus**, Zrinka, „Immovable Property in Legal Actions as Documented in the Notarial Records: The Case of 13th-Century Dalmatian Cities”, *Mesto a Dejiny* 7 (2018), br. 2: 6-54.

Berket, Marin; **Cvitanić**, Antun; **Gligo**, Vedran, ur. *Statut grada Trogira*. Split: Književni krug, 1988.

Birin, Ante. „Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis (1431.-1434.)”. *Povijesni prilozi* 32 (2013), br. 44: 91-154.

Cvitanić, Antun, prir. *Korčulanski statut*. Zagreb; Korčula: JAZU, 1987.

Cvitanić, Antun, prir. *Hvarski statut*. Split: Književni krug, 1991.

Cvitanić, Antun, prir. *Lastovski statut*. Split: Književni krug, 1994.

Cvitanić, Antun, prir. *Statut grada Splita*. Split: Književni krug, ²1998.

Cvitanić, Antun. *Iz dalmatinske pravne povijesti*. Split: Književni krug, 2002.

Cvitanić, Antun, prir. *Brački statut*. Split: Književni krug, 2006.

Čepulo, Dalibor. „Pravna baština i društveno okruženje Paškog statuta”. U: *Statut Paške općine*, uredio Dalibor Čepulo, 29-119. Pag: Matica hrvatska Pag; Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2001.

Čepulo, Dalibor, ur. *Statut Paške općine*. Pag: Matica hrvatska Pag; Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2001.

Grubišić, Slavo. *Šibenik kroz stoljeća*. Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1974.

Grubišić, Slavo, ur. *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*. Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1982.

Herkov, Zlatko. „Gradska uprava i njeni organi”. U: *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*, uredio Slavo Grubišić, 363-390. Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1982.

Herkov, Zlatko. „O šibenskom statutu”. U: *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*, uredio Slavo Grubišić, 349-361. Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1982.

Inchiostri, Ugo. „Per la storia degli statuti di Sebenico”. *Archivio storico per la Dalmazia* 6 (1929), br. 34: 471-489.

Kolanović, Josip; **Križman**, Mate, prir. *Zadarski statut*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru; Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, 1997.

Lonza, Nella. „Dubrovački statut, temeljna sastavnica pravnog poretka i biljeg političkog identiteta”. U: *Statut grada Dubrovnika sastavljen godine 1272.*, priredili Ante Šoljić, Zdravko Šundrica i Ivo Veselić, uvodnu studiju napisala Nella Lonza, 11-46. Dubrovnik: Državni arhiv u Dubrovniku, 2002.

Lučić, Ivan. *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, svezak I. Split: Književni krug, 1979.

Margetić, Lujo. *Srednjovjekovno hrvatsko pravo: stvarna prava*. Zagreb; Rijeka; Čakovec: Pravni fakultet u Zagrebu; Pravni fakultet u Rijeci, 1983.

Margetić, Lujo. *Hrvatsko srednjovjekovno obiteljsko i nasljedno pravo*. Zagreb: Narodne novine, 1996.

Margetić, Lujo; **Strčić**, Petar. *Statut rapske komune iz 14. stoljeća (Statutum communis Arbae)*. Rab: Grad Rab; Rijeka: „Adamić”, 2004.

Marinović, Ante; **Veselić**, Ivo, prir. i prev. *Mljetski statut*. Split: Književni krug; Dubrovnik: Zavičajni klub „Mljet”, 2002.

Novak, Grga. „Šibenik u razdoblju mletačke vladavine (1412-1797)”. U: Šibenik: spomen zbornik o 900. obljetnici, uredio Slavo Grubišić, 133-288. Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1976.

Popić, Tomislav. „Zadarski sud Curia maior ciuilium i njegovo djelovanje”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2011.

Popić, Tomislav. „Mechanisms of Immovable Property Transfer in a Medieval Town : The Case of Zadar ”. U: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages : Authority and Property*, uredile Irena Benyovsky Latin i Zrinka Pešorda Vardić, 469-486. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014.

Šoljić, Ante; **Šundrica**, Zdravko; **Veselić**, Ivo, prir. i prev. *Statut grada Dubrovnika sastavljen godine 1272*. Uvodnu studiju napisala Nella Lonza. Dubrovnik: Državni arhiv u Dubrovniku, 2002.

Zelić, Danko. „Gradski statut kao izvor za povijest urbanog razvoja Šibenika”. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 19 (1995): 37-51.

Zelić, Danko. „Postanak i urbani razvoj Šibenika u srednjem vijeku”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 1999.

Zelić, Danko. „Proclamationes šibenskoga kneza Fantina de Cha de Pesaro (1441.–1443.)”. *Povijesni prilozi* 27 (2008), br. 35: 149-190.

Zelić, Danko. „O Gradskoj loži u Šibeniku”. *Ars Adriatica* 4 (2014): 299-312.

Ante Birin *

Public Auction Procedure in Late Medieval Šibenik

Summary

Among the various provisions related to certain segments of property law in most of the statutes of medieval Dalmatian communes, due attention was paid to the mode of acquisition. Buying at a public auction (*emptio ad publicum incantum*) is mentioned as one of these modes in all Dalmatian statutes, more or less extensively.

This paper focuses primarily on the statutory provisions in the *Book of Statutes, Laws, and Reforms of the City of Šibenik*, which regulated various aspects related to the public auction procedure, starting with who had the right to participate in a public auction, the procedure, the regulation of cases when property could not be sold at a public auction (if damage was caused to the owner), and the issue of sanctioning those who would not pay the agreed price or would sell stolen property at an auction. What the application of these statutory provisions looked like in practice and whether they became “a petrified, dead letter on paper” or a “living source by which legal reality was shaped” (Nella Lonza) can be inferred from the breviary of public auctions kept in the preserved records of Šibenik notaries from the 15th century. It reveals details related to the identity of buyers, the value of items sold at the auctions, their origin and possible further (re) sale. This allows for a more complete insight into the various aspects of public auction institutes – their particularities, similarities, and differences – both at the local level of the city and at the regional (Dalmatian) level.

Keywords: Šibenik, Dalmatia, statutory law, public auction, 15th century

---

* Ante Birin, Croatian Institute of History, Opatička 10, 10 000 Zagreb, Croatia, E-mail: ante.birin@gmail.com